26, ԱՊՐԻԼ 1847 — ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 44 — ՀԻՄԱՆԻԼԻ ԵՎԵԼԻ · ١٢٦٣

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱՋԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղրշ 100
Վեցամսեայ » » » 52 1/2
Պոլսեն դուրս գացած Լրագիրներուն փոստային ծախքը առնողին վրայ է։
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

Իր շահին համար լուր մը հրատարակելու ուզողը պիտի վճարէ տողին 40 փարայ։
Ներսակայ գրոց ծանուցումը ձրի է։
Դուրսեն եկած նամակներուն փոստային ծախքը խրկողը պիտի վճարէ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 26 ԱՊՐԻԼ

Դատաստանի վերաբերեալ բան մը ունենալով վաճառականութեան դատարանը (Թիճարեթ-խանէն) գացողներուն դատաւորաց առաջը ներկայանալը կարգի մը դրած ջլլալով, և օրինաւոր կերպով տեսնուելու և տեսնուած դատերը ուրիշ տեղեր խրկուելով, և վաճառականներէն միայն իրենց որոշին սիրածը կանչելով՝ բարեկարգութեան գէմ բաներ ըլլալու վրայ էր։ Դատաստան տեսնելու ատեանն ալ մինչեւ հիմա վաճառականութէ դատաստանի խորհրդարանը ժողվելու օրերնին չորեքշաբթիի և հինգշաբթիի յատկացեալ էր ալ նէ՝ չորեքշաբթի Բօսդայի օր ըլլալուն համար այն ատեանը գտնուելու վաճառականներուն շատը այն տեղ չի կրնալով գտնուիլ, չորեքշաբթին երկուշաբթիի վոխուելով մեծազօր Տէրութեան վաճառականներուն յատկացաւ, և հինգշաբթի օրերը՝ օտար տէրութեանց վաճառականներուն ժողվելու օր եղաւ։ Այս օտար տէրութեանց յարգի վաճառականներէն ուրիշ տասը հոգի այն ժողովքին մէջ պիտի գտնուին. և թէ որ տասնց մէկը մէկ օր մը գործ մը ունենալով չի կրնայ գալ, և այն օրը այն վաճառականին ազգին տէրութեանը հպատակներէն մէկը դատաստանի գալու ըլլայ նէ, որովհետև այն վաճառականները յարգի և ընտրուած մարդիկ են, այն ատեանին ժամանակաւոր անդամները ըլլալով՝ եղած դատաստանը ամբողջ ամէնուն գտնուելովը տեսնուելու համար յատկացած են, և դատին վերակացու եղողներուն (միպաշիներուն) ձեռքը գտնուած հրովարտակները՝ ամէն մէկը իրեն ժամանակովը և թուականովը կարգաւ ցուցակ ըլլալով. Ե. որուն հրովարտակին թուականը առաջ է նէ՝ առաջ այն դատաստանը տեսնուի. և այն ցուցակը սենեակին դուրսը պատին վրայ կախուի. և անանկ կարգաւ դատաստանի կանչուին. և մինչեւ որ կարգերնին դայ նէ դեսպանատուններուն թարգմանիներուն համար յատկացած սենեակը սպասէ. և կարգը եկած ատենը թարգմանը հետը առնէ ներս մտնէ, և գործը ըսմիննալէն ետքը ելլէ։ Թարգմանը դարձեալ նոյն սենեակը սպասէ մինչեւ իրեն վերաբերեալ գործերուն մէկուն ալ կարգը գայ։ Ե. դատաստան եղած օրը հոն գտնուելու պարտաւորեալ վաճառականներէն զատ ուրիշ քանի մը վաճառականներ ալ կանչուելու վրայ էին ալ նէ, ատանք ալ կամ չէին կրնար գալ, կամ գային ալ նէ մինչեւ վերջը չէին կրնար կենալ. անոր համար յարգի վաճառականներէն վաճառականութեան կանոններու տեղեակ երեք հոգի տաճիկներէն և երեք հոգի հայերէն վեց վաճառական ալ դատաստանի յատկացեալ օրը մշանջենաւոր հոն գտնուելնին որոշուեցաւ։ Այս ըսուած կարգադրութիւններս ըլլալով՝ մեծազօր Ինքնակալն ալ իր առանձին հրամանագրովը հաստատեց։

—Խուրուչէշմէյի Յունաց պատրիարգական գլխոյին գոյութիւնը՝ Խոռանալ պը Խօրանդինօշլը իրեն նիւթ մը ընելով հետեւեալ յօդուածը կը հրատարակէ 17 թուին մէջ. որն որ քաջ դատողութիւններով գրուած ըլլալուն մեր ընթերցողներուն ալ հաղորդել ուզեցինք։

«Յունաց ազգին մէջ այս օրերս մէկ ցաւալի գործ մը պատահեցաւ։ Այն է Խուրուչէշմէյի պատրիարգական ուսումնարանը գլխովին գոյութեցաւ։ Սակէ կը հասկցուի որ Յունաց ազգին մէջ ամէն բան լաւագոյն ճամբով չի հաստատուիր կոր։ Ե հափառ Աբքայն ալ աս բանին խելամուտ ըլլալով միտքը դնելու որ ասանց մէջ եղած անկարգութիւններուն վերջ մը դնէ։ Մենք միշտ այս ընդարձակ տէրութեանը մէջ գտնուած բոլոր ազգաց օգուտը կը ցանկանք, անոր համար է որ այսօր ալ Յունաց ազգին օգուտը որն է նէ այն ցուցունելու, անոր վրայ խօսելու կ'զբաղիմք։ Թէ որ խօսելիք բաներնիս մանրամասն տեղեկութեամբ խօսելու ըլլանք նէ կը հաստատուի որ՝ անմիաբանութեան չար ոգին մէկ կողմէն, հոգեւորական անտահման իշխանութիւնը մէկալ կողմէն քանի որ այս ողորմելի ազգին մէջ կայ նէ մէջերնին ասէպ ասէպ պատահած անկարգութիւններուն առջեւը առնելը բնաւ հնար չէ՝ և ասանկով ասկէ անդին ալ աս ազգին ուրիշ առաւել ծանր վրտանգներու մէջ իյնալը շատ հաւանական է։

„Մայիս 5 ին Խուրուչէշմէյի ուսումնարանին երկու առաջին կարգի աշակերտները հելլենական դրականութիւն դասաւորին դէմ ապստամբեր են։ Բանի քանի անգամ այս աշակերտները ուսումնարանին վերակացուներուն գանգատ ըրեր են անոր համար, իբր թէ հելլենական լեզուին մէջ քաջ ջլլալով յարմար չէ իր պաշտօնին, մանաւանդ ասանկ մէկ երեւելի ուսումնարանի մը մէջ։

„Պանգամներնուն ականջ չի դրուեցաւ, վերջապէս աշակերտները ոտք ելան ու համարձակ պատասին որ ճամբու դնեն այս դասաւորն։ Հասկանանք որ աշակերտները իրաւունք ունենան այս բաներին, բայց և այնպէս վարքերնին անպատեհ է. որովհետեւ ուսումնարանին գլխովին գոյութիւնն պատճառ եղան, մէկ մէն ալ որ իրենց հոգեւոր գլուխնուն անհնազանդ գտնուեցան. որովհետեւ ուսումնարանը հաստատողը պատրիարգարանն է, տեսչութիւնն ալ անոր վրայ է։ Մանաւանդ այս քաղաքը, ասանկ մէկ բան մը ամէնուն նոր բան մը ըլլալով այն աշակերտները սաստիկ պատժոյ արժանի կրնան դասուիլ որ ուրիշ դպրոցներուն ալ չար օրինակ չըլլան։

„Մենք հարկաւոր բան մը չենք կարծեր փնտռուտքի ելլալ առ եղելութիւններուն ծագումը նախ ուրիկ է, մէջ տեղը և վերջը ինչպէս է եղեր որ աշակերտները մինչեւ այս աստիճան յանդգներ են. հապա առաւել ազէկ կ'ըլլայ փնտռելի, ինչպէս ՌԷՔԷ-ՈՓ պը պօՓօ- անուն յունարէն օրագիրը կ'ըսէ, թէ այս ազգը որ Օսմանեան տէրութեանը մէջ գտնուած ազգերուն էն երեւելին է, իր գործերը ինչ ճամբով կը տեսնայ, ինքզինքը ինչ կանոնով կը կառավարէ։ Թէ որ անոնք հասկնալու ըլլանք նէ իսկոյն այս պատահած անկարգութիւններուն պատճառը կը հասկնանք։

„Նախընթաց թիւերնուս մէկուն մէջ խօսեցանք որ՝ թէ Խուրուչէշմէյի ուսումնարանը, թէ ուրիշ տեղերուն դպրոցները բոլորն ալ անկարգ են, ինչպէս կառավարուին կողմանէ ասանկ ալ ուսման կարգին կողմանէ։ Ի՛նչ ցաւալին այն է որ բնաւ մէկ ժամանակ վարժապետները մէկ մէկու հետ սիրով չեն, այլ միշտ իրարու անհաշտ թշնամի։ Ալ գնա՛ հասկցիր ասանց գտնուած դպրոցներուն վիճակը ինչ խեղճ վիճակ կրնայ ըլլալ։ Բայց սակայն այս գէշութիւններուն ամէնուն պատճառը Յունաց ազգային կառավարութեան անկանոնութենէն է։ Ա՛հա այս պատճառաւ է որ վեհափառ Աբքայն՝ թէ Յունաց ազգին մասնաւոր շահը ցանկալով թէ իր բարի դիտաւորութեան յառաջադիմութեանը փափաքելով, որովհետեւ կ'ուզէ որ բոլոր հպատակները միօրինակ զարգանան օր աւուր կրթութեան մէջ, յատկապէս հրման ըրաւ ամիս մը առաջ Յունաց պատրիարգարանին որ օրինաւոր ժողովք մը հաստատուի հոն ազգին գործերը արժանաւորապէս տեսնուելու համար։

„Այս ազգին էն երեւելիները այսինքն էն լուսաւորեալները որ ազգին յառաջադիմութեանը անդադար կ'աշխատին, կը խոստովանին ցաւագին սրտիւ՝ ազգին մէջ տիրած կերպ կերպ գարշելի կիրքերը, որոնցմով անցուսալի կ'երեւայ ազգին բարելաւութիւնը կ'ըսեն ու կուլան։ Կը զարմանան ուրիշ ազգաց գլխաւորներուն որ ինչպէս սիրով կ'աշխատին իրենց ազգը կրթելու, լուսաւորեալ ազգաց հաւասարելու. կը զարմանան մանաւանդ Հայոց ազգին վրայ որ օր աւուր կը շատցունէ իր դպրոցները, բարեկարգ կառավարութիւն ու ուսման Եւրոպական մեթոտներով։ Այս Հայոց ազգին մէջ միաբանական սէրը արդէն հաստատուեցաւ, ուստի այս ազգին մէջ ասկէ ետեւ զանազան ազգօգուտ բաներու ձեռք զարնելը խիստ դիւրին է։ Հայոց ազգին մէջ անանկ դպրոցներ կան հիմա որ՝ թէ բանած ուսման կարգերնուն կողմանէ թէ կրթութեան կողմանէ ամենակատարեալ դպրոցներ ըսեմք նէ չենք սուտ։ Օրագիրներ ունին որոնք թէպէտ քիչ ժամանակէ 'ի վեր հրատարակուելու ըսկսած են, բայց արդէն հարիւրաւոր ստորագրողներ ունին։ Այս բանս Յունաց ազգին մէջ չտեսնուիր որ մեծ ցաւ է մեզի, որովհետեւ ազգայ անդրանիկն է։ Այս կերպ անկեղծութեամբ և իրաւասիրութիւնք խօսելնուս պէտք է որ Յունաց ազգը հասկրնայ որ մինակ իւր օգտին համար կը խօսիմք կոր, որովհետեւ խելքը ամէն բանի կը հասնի, հաւրբատութիւն ունի, շատաւոր ալ է, ըսել է քի ամէն ազգէն երջանիկ կրնայ ըլլալ աս բարեմասնութիւններով։ Բայց պէտք է որ չուշացընելով հարկաւոր եղած ազգային բարեկարգութեանը ձեռք զարնէ որ այն բարեկարգութիւը թէ եկեղեցական և թէ քաղաքական չար սովորութիւնները գլխովին անհետ ընելով ազգին մէջէն, անոնց տեղը միաբանութիւն մտնայ և ամէնուն սրտին մէջ ալ նորէն ճշմարիտ ազգասիրութեան եռանդը արծարծի։ Մանաւանդ պէտք է, ինչպէս առաջ ալ ըսինք, հոգեւոր իշխանութիւնը մարմնաւորէն զատել՝ որովհետեւ եկեղեցականք մարմնաւոր գործքերէն ազէկ չի կրնալ հասկընալով, նոյնպէս ալ աշխարհականք եկեղեցական գործքերէն՝ կառավարութեան մէջ շփոթութիւն կը մտնայ. շփոթութիւնն ալ բնաւ մէկ ժամանակ ազէկ բաներ չէ կրցեր ծնել, ասկէ ետեւ ալ ծընելիք չունի»։

—Դատաստանայ վերակացուին (տավլի նազիրին) պաշտօնը գլխաւոր և երեւելի պաշտօն մը ըլլալով տէրութեան պաշտօններուն մէջ՝ արժանի էր որ այս պաշտօնին յատուկ եղած պատիւն ալ պաշտօնին մեծութեանը համեմատ ըլլայ։ Հիմակուան փաշէ նազիրը գտնուող Մաղրմ պէկ էֆէնտին ալ թէ իր անձնական որպիսութեանցը՝ և թէ ասանկ պաշտօնի մը վրայ գտնուած ըլլալուն համար ասանկ պատուոյ մը արժանաւորութիւն ունենալով, մեծազօր Ինքնակալին հրամանաւը ռիճալիէրո՝ առաջին աստիճանին առաջին կարգին առաջինը կամ նախագահը եղաւ. և ասկէց ետքը ո՛վ որ փաշէ նազիրի ըլլայ նէ՝ մեծազօր Տէրութենէ բարձրագոյն դրանը գործակալներուն մէջ այս պատիւս պիտի ունենայ։ Անոր համար այս պաշտօնս ալ անանկ մարդու պիտի տրուի որ միւս աստիճանները կարգաւ անցնելով առաջին աստիճանին առաջին կարգը (բիւթիսէի էվվէլին սընըֆի էվվէլը) հասած և այն կարգին ալ նախագահ ըլլալու արժանաւորութիւն ցոյցուցած ըլլայ։ Այս կարգադրութիւնս՝ Ռէշիտ փաշէի ըսուած կանոններուն կարգն ալ գրվեցաւ. որ ասկէց ետքը անխախտ ասանկ պիտի ըլլայ։

—Թէքիր տաղլի Ռ-հասըլ Ռ'էմալ փաշային՝ Սոֆիայի Ռ-հասրը-Ռի-նը տրուեցաւ. և Սոֆիայի Ռ-հասրլ Օսման էֆէնտիին հրաման եղաւ որ Թէքիր տաղ գայ նոյն պաշտօնը վարէ։ Սոֆիայի դիւքին և տեղւոյն համար մեծազօր Տէրութիւնը պատշաճ դատեց, որ այն տեղի Ռ-հասրլ եղողը ասկէց ետքը Դրիմիրոռ-Ռիան ասուիման ունեցող փաշաներէն ըլլայ։

—Ապրիլ 10, հինգշաբթի օրը՝ գիտութիւն մէջ յառաջադէմ եղող քանի մի ուսանողաց հրամանի հանդէս մը պատրաստուած ըլլալով՝ երբ որ առատագութ և բարեսէր Ինքնակալը խմացաւ, իր ներկայութեամբը այս հանդէսս փառաւորելու բարեհաճեցաւ, և կէս օրվան աղօթքը այն օրը սուլթան Պայազիտի մզկիթը կատարելով, աղօթքէն ետքը մզկիթին մէջ իրեն յատկացած տեղը նստաւ մինչեւ հանդէսին վերջը. և գոհ ըլլալնայանելով՝ թէ վարժապետին և թէ աշակերտներուն ամէն մէկուն՝ և հանդէսին աղօթքը ընող էֆէնտիին՝ ամէն մէկուն իր աստիճանին համեմատ բաժնուելու համար 18,000 ղուռուշ ընծայ տալէն ետքը, անկէց պէրաստէրին դուռը գնաց, այն տեղ ալ պիւնիամով պատերազմական կրթութիւնը տեսնելէն ետքը պալատը դարձաւ։

—Մեծազօր տէրութեան դիմաց ընուած գեսին ներուն ժառանգութեանը վրայօք եղած նոր կարգադրութիւնը անցած շաբթուան լրագրովնիս հրատարակեցինք։ Հին կարգադրութեանը մէջ այս ալ կայ եղեր որ՝ ասանկ մէկ գեսին մը կնիկ մարդու ստացուածք եղած ըլլայ նէ՝ անիկայ անոր մանչ զաւակին ալ չըլլար եղեր։ Հիմակուան նոր կարգադրութեամբը հրման եղած է որ՝ կնիկ մարդու ձեռք

գանուած գեղեցիներն ալ անմիջապէս անոնց մանչ զաւակներուն ժառանգութիւն իսնան։

— Իսանեա գաւառին կառավարիչ Հաֆիզ Ահմէտ փաշային նոյն պաշտօնէն ղրկուիլը պէտք ըլլալով՝ անոր տեղը նոյն պաշտօնը յանձնուեցաւ Հաֆիզ Մուհամմէտ փաշային, որ ասիկայ ժամանակ մը առաջ Սուտմիսօրու ջարդէն ֆո-ղէրի էր, և ժամանակ մը կայ որ առանց պաշտօնի մնացած էր։

— Բարձրագոյն դաւառ չորս օրէ 'ի վեր իւր ղբաստանէն ազատ էր որովհետեւ բոլոր նախարարները վեհափառ Աղբայրին հետ գանուեցան այն հանդէսներուն որ ամէն մէկ երեւելի ձեռնարկները կառարուեցաւ ժամանակին լրացած զինուորներուն արձակմանը համար։

Այսօր ալ Աղքունի նաւարանը շինուած երկու մեծկակ շրջենաւերուն ջուրը ինջնալուն հանդէսը պիտի կատարուի. այս հանդէսին ալ վեհափառ Աղքայն ներկայ գանուելէն ետքը Պէյօղլուի ձեռնոցը պիտի երթայ այն տեղի ժամանակը լրացած զինուորները արձակելու համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՌԼԱՆՏԱ։ Սէքէնպէրպ ըսուած Անգլիական օրագիրը կը պատմէ թէ, քանի մը օրվան մէջ՝ մարտ ամսոյն սկիզբները, Իռլանտայի միայն Քօռք և Լիմրիք (Լիմերիք) ծովեզերեայ քաղաքները յիսուն նաւեր խոշոր նաւեր հասան. որոց բեռներն էին ցորեն. մարգարիտի ալիւր, և ուրիշ հայ ըլլալու նիւթեր։ Նէ թէպէտ ասանկ շատ բաներ կը տարուի հոն, բայց հացը շատ սուղէ. և անօթութէ մեռնողները համրանքի չեն գար. և ասիկայ աւելի աղէկ կը հասկցուի՝ Քօռք քաղաքի բարձրաստիճան եկեղեցականներուն մէկուն հրատարակած յայտարարութէն, որ օրագիրներու մէջ գրուած է, և հոն կ'ըսէ որ՝ ներկայ ամսոյս մէջ թէ անօթութէ և թէ անկէց պատահած հիւանդութենէ մեռնողներուն համրանքը՝ ուրիշ ամիսներուն վրայ հաշուելով և գումարելով՝ միայն Քօռք քաղաքին և անոր վիճակին մէջ 20,000 հոգիէն պակաս պիտի չի կրնայ ըլլալ։ Մինչ մէկ վիճակի մէջ մեռնողներուն այսքան համրանքը մարդուն սիրտը վախ կը ձգէ. և այս անգամի սովէն Իռլանտայի մէջ մեռնողները երկու միլիոն մարդու պիտի հասնին ըսողներուն կարծիքը գրէթէ սուտ գուշութեան կը փոխէ։

Ասիկայ է որ՝ ով որ իր վրան քիչ մը ուժ կ'իմանայ կոր նէ՝ այն երկրէն փախչելու կ'ըլլայ կոր աչքը։ Տուպլին՝ և ուրիշ ծովեզերեայ քաղաքները գեղացիներով լեցուն են. որ նեռներէն կուգան հիւսիսային Ամերիկա երթալու մտօք. որովհետեւ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը Իռլանտայէն գացող գաղթականներուն տեղ ցրցուցեր է Միսիսիպի գետին բղխած տեղերուն մօտակայ երկիները, և սերմ և երկրագործութեան պէտք եղած ուրիշ բաներու համար ալ ձեռք բռնել խոստացեր է։ Ճանապարհորդութիւնն ալ այս օրերս քիչ ստակով կրնայ ըլլալ. որովհետեւ ցորեն բերող նաւերը որ պարապ պիտի դառնան, յանձնառու կ'ըլլան քիչ ստակով մարդ առնելու նաւուն մէջ։ Բայց կը փախցուի որ այս ճամբորդներուն շատը, մանաւանդ հիւանդոտ և տկար մարդիկ, և կնիկ մարդիկ և աղջիկ այս նաւերովն այն երկար ճամբան երթալու պիտի չդիմանան. շատը պիտի մեռնի. որովհետեւ նաւերուն շինքը անանկ է որ՝ ճամբորդներուն կենալու տեղը օդ չի բանիր, և մաքուր և առողջ չէ։

Ինչ որ է նէ, իռլանտացիներուն ասանկ բաղմութեամբ Ամերիկա երթալը միացողներուն դէշ է։ Գացողները գրեթէ ամէնքն ալ ապարակ բանեցընող երկրագործներ են. որ ձեռքերնին քիչ մը ստակ ունենալով՝ ամէն մէկը 5 կամ 15 լծվար (ոնիւմ) տեղ կը բանէին, և շատ մըն ալ աղքատ մարդիկ բանեցընելով անոնց ալ ստակ կը վատնցընէին։ Ասոնց երթալովը՝ այս աղքատները բանեցընող մարդ չի մնար. ասոնք ալ թէ որ հոն մնան նէ՝ անօթի կը մեռնին։

ՍՊԱՆԻԱ։ Անգլիական մօռնինկ փոսթ օրագրին կը գրեն Փարիզէն՝ մարտի 8 ին, թէ կենցաղագէտ մարդոց մէջ անկասկած արտաքոյ ձայներ կը պատրաստեն Մատրիտէն լսուած ի պէս. որպէս թէ Սպանիայի վեհափառ թագուհին իւր բարձրապատիւ ամուսնոյն հետ ապրուած ըլլայ. անանկ որ՝ թագուհին Հռոմ սրբազան Պապին գիր գրած ըլլայ որ պահանջեն քակուելու անօրինութիւն։ Եւ թէպէտ թագուհին և իւր այրը մէկ պալատի մէջ կը բնակին, բայց իրար տեսած չունին երեք ժամանակ մը 'ի վեր։

Այսոր վրայ ֆռանֆոռ օրագիրը կ'ըսէ. «մօռնինկ փոսթ» թղթակիցը՝ որ այս լրոյս կատարելապէս հաւատալ կ'երեւի, այս ալ կ'ըսէ որ, Ջերեւիր թէ Հռոմայու քահանայապետը ասոնց զատուելուն դիւրաւ հրաման չտար. որովհետեւ իրար առնելնին անոր անօրինելովը եղաւ. (քանզի ազգական էին իրարու. և առանց մասնաւոր անօրինութիւն մը ըլլալու իրար չէին կրնար առնել)։ Թէ որ այս բանիս ծանրութիւն մուծուի, մանաւանդ հետեւութիւնները՝ որ ասիկայ կրնան ծագիլ Սպանիայի թագաւորական ամբոյն ժառանգութեանը վրայօք, այս լուրս կարդացողները իրաւունք պիտի ունենան ճշմարիտ ըլլալուն վրայ կասկածելու. մանաւանդ որ՝ մօռնինկ փոսթ օրագիրը՝ Իզապէլլա թագուհիին ուն Ֆրանսէսքօին հետ կարգուիլը առաջուց 'ի վեր չէր ուզեր։ Ուստի այս լուրը միայն կասկածելի լուրի մը պէս կը հրատարակենք, չխոստովանելով երաշխաւոր ցլցընելով մօռնինկ փոսթին թղթակիցը»։

Ֆռանֆոռ օրագրին ասանկ գրելուն նայելով մենք կրնայինք բաղդաւորուիլ այս լուրս զանց ընել, մինչեւ սայդ ըլլալը օրագիրներէն ասրվէինք, որ սայդ ըլլար նէ՝ մարտի 8 էն 'ի վեր անհնար էր որ Սպանիայի և Ֆրանսայի և Իդալիայի օրագիրները չխօսէին, և այս գաղտնիքս հրատարակելու պաշտօնը միայն Սպանիայի թագուհիին յայտնի թշնամի Անգլիական մօռնինկ փոսթ-ին ձգէին։ Բայց որովհետեւ հոս ալ կ'երեւի թէ յիշեալ Անգլիական օրագիրը կարգացողներէն առնուելով քանի մը տեղ այս լուրս կը պատմուի, պատշաճ դատեցինք իմացընել որ ասկաւին այս բանս աղէկ մը ստուգուած չէ։

ԲՕՐԹՈՒԿԱԼ։ Վերջին անգամ լուրերնուս վրայ երեւելի բան մը եղած չըլլայ։ Օբօրդօյէն դուրս ելլող ապատամբները երեք խումբ բաժնուեցան. առաջին խումբն է 3500 հոգի. զօրապետը Տաս-Անդաս. և դեպ 'ի հիւսիս ճամբայ բռնեցին Քաղալ զօրապետին դէմ։ Երկրորդ խումբին զօրապետն է Պարոն Ֆոնսօս, և Պարբա ա'ալ վա քաղաքին վրայ գնայ։ Երրորդ խումբը սունի 2500 հոգի, ասն Միկուէլի կուսակից Պէռնաս ասնս զօրապետն ալ իր ձեռքը եղած 800 հոգիովը ասանց հետ միացաւ. ընդհանուր զօրապետանին է Սէզար Վասքօնսէլոս. և այս խումբս ալ Բէնոֆիէլ քաղաքն է։

Թագուհիին զօրացը ձեռքը՝ պատերազմական զէնքերով լեցուն մէկ զինարան մը կար Օբօրդօ քաղաքին մօտերը Սէվէյրա տեղը։ Օբօրդօի ապրստամբ բնակիչները գիշեր մը յանկարծակի գացին Սէվէյրա կոխեցին. և մէջը գտած զէնքերնին ամէնն ալ առին։

Թագաւորական զօրքերուն Շրլալոպս զօրապետը ալ քաղաքի տեղը շատ զօրք ձգած էր իրենց զօրապետներովը և հրամանատարներովը. Ալէնգէ. ժօէն 250 ապստամբ ասոնց վրայ գացին, և 6 զօրապետ և 155 հրամանատար և զինուոր գերի բռնեցին այն զօրքերէն։

Սալամանկա զօրապետը բանակին տեղը փոխած էր մինչեւ փետրվար 15 բայց իր զօրքերէն 1000 հոգի հանած էր Խօլօսանին դէմ։

Տիարիօ ըսված Խօրթուկալի օրագիրը կ'ըսէ որ, փետրվարին վերջի օրերը թագաւորական զօրքը Օ. բօրդոյի վրայ պիտի յարձակին. և այն քաղաքը գրաւուողներուն ժամանակ տրուած է մինչեւ փետրվար 20 երրորդ օրը, որ իրենց ապահովութեանը հոգ տանին։ Այս պատերազմիս յաջողուածքը՝ Խօլօսանին վրայ գացող զօրաց յաջողուածքին կապուած կ'երեւի։ Անդլիական օրագիր մը կը գրէ որ՝ թագուհիին զօրացը մինչեւ հիմա յաջողութիւն չգրաւելը՝ գէշնալու նշան է։

Ապստամբները թագուհիին հետ հաշտեցընելու համար խօսք կայ որ՝ Ինկիլիզի տերութեան կողմէն Բօլօնէլ ուսյալը (ուիլա) պիտի որոշուի. բայց թագուհին ասկէ առաջ իր ձեռքը անցած ապրստամբներուն վրայ անգթութիւն բանեցընելով Աֆրիկէի այն գէշ և վատառոյզ երկիրները խրկելուն համար ուրիշ ապստամբներուն սիրտը կասկած մը ասած է. որով այս հաշտութեան գործս ալ հիմա եվելքը դժուարին եղած է։

Ա.Ջ.Գ.Ա.Ց.Ի.Ն

Վեհափառ Աղքայն իւր ընդաբոյս աղնուութեամբը կ'ուզէ որ՝ ով որ որ իրեն՝ թէ պղտիկ թէ մեծ ծառայութիւն մը ընէ նէ կերպիւ իւրք զանի վարձատրէ, որպէս զի հէմ մարդու երախտապարտ չի մնայ հէմ ալ իրեն հաւատարիմ ծառայութիւն ընողները օր ըստ օրէ շատնան։ Ահա ասոր համար էր որ անցեալ երկուշաբթի կէս օրին՝ բարձրագոյն դուռը՝ աբքայական հրամանաւ գերապատիւ Ղեղայիրեան Մկրտիչ Սմիրոյին անդամանդեայ պատուոյ նշան շնորհուեցաւ վառաւոր արարողութեամբ։ Յիրաւի հարկ էր որ յայտնէինք այս տեղ թէ Մկրտիչ Սմիրոյին՝ մեծաղօր տէրութեանը ըրած ծառայութիւններէն ոմն էր որ վեհափառ Աղբայրն այնչափ հաճելի երեւնալով զանի իֆրիթիարի նշանով և ֆէսին վրայ մերկ Ռ-ոյ կրելու հրամանաւ պատուելու արժան դատեց. բայց չի յայտնելնուս պատճառը երկու բան է. մէկ մը որ իւր համեստութեանը կը դպի յայտնելնիս, մէկ մըն ալ որ քիչ ժամանակէն ինքնին պիտի յայտնուի անոր ըրած ծառայութիւնը իւր տէրութեանը։

Սովէն երեսէն յետքն աղջատ-ութեան հասած Իտալիայի ժողովրդոյ օգնութեան համար Սրբազան Պապին Պարիզի առաքելական հայրերին ալ 500 ղուռուշ ղրկելուն ընդհէց որով ալգիերնոս մէջէն ուրիշ յետնեան մարդի ալ ասանկ ծայրագոյն բարեպաշտութեան մը կը հրաւիրէ։

Իւսքիւտարու Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ դպրատան աշակերտաց քննութիւնց. կիրակի. 20 ապրիլ։

Այս դպրատունս՝ ազգասէր երեւելի անձանց յորդորանօքը և ձեռնտուութիւնը 1846 սեպտեմբեր ամիսէն 'ի վեր մէկ մասնաւոր ընկերութեան մը իրենցմոցը և պաշտպանութեանը տակն է, ինչպէս որ Հայապան լրագրոյս 13 թուոյն մէջ այս ընկերութիւնը սկզբնաւորութիւնը պատմելով իմացուցինք։

Դպրատունս ընդհանուր տնօրէն Սուրբ խաչ եկեղեցւոյ առաջ երէց Տէր Յովհաննէս գիտնական քահանայն ընտրելով խոշորագոյն ջանքերնին ազգիս հասարակութիւնը աչքընկեցնելու տեսակ մը բերի առաջին օրը եղած քննութեան փառաւոր հանդէսին, որուն պատմութիւնը նկարագրելու համար օրագրոյս 24 թուոյն մէջ, և իմացան որ՝ ազէկ անօրէնութիւն է եղեր դպրատան մը աշակերտաց յառաջադիմութիւն պատճառը, որ առանց ասոր բան չի կրնար առաջ երթալ։

Այս կիրակի ալ՝ ապրիլ 20, նոյն դպրատան վեցամեայ քննութիւնը եղաւ։ Վեհափառ Սրբազան տէր Մատթէոս ազգասէր Պատրիարքը հրաւիրուած ըլլալով, թէպէտ իրեն դպրատանց վրայ ունեցած աշխարհհանուն սիրովը գալու կը փափաքէր, բայց կարեւոր գործերու անօրէնութենէն հանար չի կրնալով գալ, իր չափազանց սէրը ցոյց առաւ, յատկապէս իր կողմէն չի թէ մէկ՝ այլ երկու հոգի խրկելով. իւր փոխանորդ արժանապատիւ Թագէոս վարդապետը, և իւր հոգեւոր զաւակ ուսուցիչներ Վրթանէս վարդապետը. և առանձին գրով մըն ալ Իսքիւտարու հասարակութենէ ուրախակից ըլլալը յայտնելով՝ գեղեցիկ և ազգու խրատներ ալ տուեր էր որ ամենայն ոգեւոր դպրատան յառաջադիմութեանը հոգ տանին։ Սուրբ Էջմիածնի Վէրիր խոհեմապետ Գէորգ վարդապետն ալ, ուրիշ գիտնական վարդապետք և քահանայք և աշխարհական անձինք ալ յատկապէս հրաւիրուած էին. և ամէնքն ալ մասնաւոր սիրով եկան. որպէս թէ ամէն մէկը իրեն զաւակին յառաջադիմութիւնը տեսնելու համար. քանզի ազգասիրութեան հոգին ասանկ է. ազգին պիտոյ ուրիշ վիճակի մարդուն զաւակը անդամ իրենը սեպելով յառաջադիմութեանը վրայ կ'ուրախանայ։

Հանդէսը բացվեցաւ ժամ վեցին, բոլոր հանդիսականք Սուրբ խաչի եկեղեցին լեցուած ըլլալով անանկ բազմութեամբ՝ որ հազիւ թէ զատկի և ծնունդի օր այնքան բազմութիւն կ'ըլլայ. որովհետեւ միայն Իսքիւտարու երկու թաղին չէ, հեռաւոր տեղերէն ալ բազմութիւն եկած էին. մանաւանդ որ՝ Արբազան պատրիարքը Պատրիարքական Մայր եկեղեցւոյ մէջ յատկապէս ծանուցում ըրեր էր ժողովրդեան այս քննութեան հանդէսս, և հրաւիրեր էր որ ուզողը ներկայ գտնուի։

Պինա առաջ յիշեալ Վրթանէս վարդապետը Սրբազան Պատրիարքին գիրը կարդալով հասարակաց սիրտը ուրախութեամբ և շնորհակալութիւն լեցուց։ Ընկէց ետքը քաղցրաձայն երգ մը սկսաւ, որուն եղանակը երաժշտութեան կանոնքը չունեցած էր երաժշտական գիտութեան (նոթայի) դասատու Պ. Ալեքսանը, որուն թէ հմտութիւնը և թէ անմախանձաբար ուրիշներու սորվեցընելու սէրը յայտնի եղած է իր աշխատութիւններէն։ Այս երգս զարմացուցեր էր՝ երկուքը ալ դէպ կը չարեր. և ազգայքը գեղեցիկ կարգաւ աջակողմեան պահարանէն զոյգ զոյգ ելլելով Սուրբ սեղանին առաջը երկրպագութիւն ընելէն ետքը աւետարանը իրենց սահմանեալ աթոռակներու (սանդալիներու) վրայ նստեցան։

Երգը լսմընալէն ետքը դպրատան տնօրէն Տէր Յովհաննէս աւագ քահանայն ճառ մը խօսեցաւ. որ մասնաւոր կերպով գովել պէտք չէ. նոյն ճառը լրագրոյս մէջ կարդացողները ինքնին կը դատեն։ Ընկէց ետքը սկսաւ քննութիւնը. թէ հարցուն-

Եվ չեմ դադարի մինչև [illegible] ամենակարող Աստուծոյ [illegible] 1841 թուականի [illegible]

ԳՈՎԱԾԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible] Ամենակարող Աստուծոյ [illegible] Ամենակարող Աստուծոյ [illegible] Ամենակարող Աստուծոյ [

ՀԱՅՐԱՎԱՆԻ ԱՌԱՋՆԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ Վ. ՏԱՐՈՆԻ ԱՆՎԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՈՎՀՈՆՆԵՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՐՁԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ց-ՈՒ · Գ · ՏԵՐ · ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻ · Հայոց։

Ա·ԿԻՐԱԿՈՍԻ ԵՂԻՇԵՈՒ։

Ի Պոլիս։ Տպ։ Ս։ Գ։

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

Ա· Ս· Ի· Ն։

Ամենայն ոք զոր ասիցեն զքեզ զանուն Աստուծոյ, զի Աստուածն է Հայրն Յիսուսի Քրիստոսի, զոր ինքն առաքեաց զՄարգարէն զՄովսէս, ասելով զանուն իմ զի է ի նմա։ Եւ զոր ասիցես դու